

větší než touha jejího těla po vlastním životě a zděsila se toho poznání.

Jaromil, který zaujatě sledoval svůj cíl, si i uvědomoval matčino rozpoložení a pokračoval dál v prohraném boji používaje dalších marných argumentů. Teprve po chvíli si všiml, že mamince tečou po tváři slzy. Lekl se, že ublížil andělu svého dětství a zmlkl. V zrcadle maminičinyh slz uviděl najednou svůj nárok na samostatnost jako opovázlivost, drzost, ba oplzlou nestoudnost.

A maminka byla zoufalá: viděla, jak se propast mezi ní a synem opět rozvírá. Nic nezískává, jen zase všechno ztrácí! Honem přemýšlela, co udělat, aby nezpřetrhala docela tu vzácnou šňůrku srozumění se synem; chytla ho za ruku a v slzách mu řekla:

“Ach, Jaromile, nezlob se; trápím se nad tím, jak jsi se změnil; strašně jsi se změnil za poslední čas.”

“Jak to, že jsem se změnil? Nijak jsem se nezměnil, maminko.”

“Změnil. A řeknu ti, co mne nejvíc mrzí na té změně. Že už nepíšeš verše. Psával jsi tak krásné verše a už nepíšeš a to mne mrzí.”

Jaromil chtěl něco říci, ale maminka ho nepustila ke slovu: “Věř své mamince: vyznám se v tom trochu; ty jsi ohromně talentovaný; je to tvoje poslání; neměl bys ho zradit; jsi básník, Jaromile, jsi básník a mne bolí, že na to zapomináš.”

Jaromil poslouchal téměř s nadšením maminičina slova. Je to pravda, anděl dětství mu přece jen rozumí ze všech lidí nejvíce! Což i on se netrápil, že už nepíše verše?

“Maminko, já už zase píšu verše, já je píšu! Já ti je ukážu!”

“Nepíšeš, Jaromile,” vrtěla maminka zarmouceně hlavou, “nesnaž se mne oklamat, vím, že je nepíšeš.”

“Píšu! Píšu!” volal Jaromil a odběhl pak do svého pokoje odemkl zásuvku a přinesl básně.

A maminka hleděla do stejných veršů, jež četla před několika hodinami klečíc před Jaromilovým psacím stolem:

“Ach, Jaromile, ty jsi krásné! To jsi udělal veliký pokrok, veliký pokrok! Jsi básník a já jsem tak šťastná...”

Všechno, zdá se, nasvědčuje tomu, že ta obrovská Jaromilova touha po novém (to náboženství Nového) byla jen do neurčita promítnutá touha panice po neuvěřitelnosti dosud nepoznané soulože; když poprvé spočinul na břehu zrzčina těla, proběhla mu hlavou podivná myšlenka, že již ví, co to je být absolutně moderní; být absolutně moderní znamená ležet na břehu zrzčina těla.

Byl tehdy tak šťasten a pln nadšení, že se mu chtělo dívce recitovat verše; proflety mu hlavou všechny, které uměl nazpaměť (vlastní i cizí), ale uvědomil si (dokonce s jistým ohromením), že zrzce by se žádné z nich nelíbily a napadlo ho, že absolutně moderní jsou jen verše, které je s to přijmout a pochopit zrzka, dívka ze zástupů.

Bylo to jak náhlé osvěcení; proč vlastně chtěl slápnout na hrdlo vlastní písni? proč se chtěl vzdát poezie ve prospěch revoluce? vždyť nyní když přistál na břehu skutečného života (slovem skutečný měl na mysli hutnost vzniklou smíšením zástupů, tělesné lásky a revolučních hesel), stačil jen, aby se tomuto životu zcela oddal a stal se jeho houslemí.

Cítil, že je pln veršů a pokusil se napsat báseň, která by se líbila zrzavé dívce. Nebylo to tak jednoduché; psával až dosud verše bez rýmů a narážel teď na technické potíže

pravidelného verše, neboť nepochyboval o tom, že zrzka považuje za báseň to, co se rýmuje. Ostatně i vítězná Revoluce byla téhož mínění; vždyť si připomeňme, že se v těch letech verše bez rýmů vůbec netiskly; celá moderní poezie byla prohlášena za dílo zahánající buržoasie a volný verš byl nejprůkaznějším znakem poetické hniloby.

Máme vidět v lásce vítězné revoluce k rýmům jen nahodilou zálibu? Sotva. V rýmu a rytmu je čarovná moc: beztvary svět sevřený do pravidelné básně stane se rázem přehledným, pravidelným, jasným a krásným. Jestliže *smrt* se v básni dostaví právě když na konci předchozího verše hodiny odbily *čtyři*, stane se i ona libozvučnou součástí řádu. A i kdyby báseň proti smrti protestovala, je smrt bezděčně ospravedlněna alespoň jako důvod krásného protestu. Kosti, růže, rakve, rány, všechno se v básni mění v balet a básník se čtenářem jsou v tom baletu tanečníky. Ti, kdo tančí, nemohou ovšem nesouhlasit s tancem. Básní uskutečňuje člověk svůj souhlas s bytím, a rým a rytmus jsou nebrutálnějšími prostředky toho souhlasu. A nepotřebuje zvítězví revoluce brutální stvrzení nového řádu a tedy lyriku plnou rýmů?

"Třeštěte se mnou!" vyzývá Vítězslav Nezval svého čtenáře a Baudelaire píše: "Je třeba být neustále opilý...vínem, poezií, ctností, podle libosti..." Lyrika je opilství a člověk se opíjí, aby snáze splýval se světem. Revoluce netouží, aby byla studována a pozorována, touží po tom, aby s ní lidé splynuli; v tom smyslu je lyrická a lyriky potřebná.

Revoluce má ovšem na mysli jinou lyriku než tu, kterou psával Jaromil kdysi; tentokrát opojně sledoval tichá dobrodružství a krásné podivnosti svého nitra; dnes však svou duši vyprázdnil jak hangár, aby do ní vstoupily hlučné kapely světa; krásno podivnosti, jimž rozuměl jen on sám, vyměnil za krásno obecnosti, jimž rozuměl každý.

Vášnivě toužil rehabilitovat staré krásy, nad nimiž umění (v odrodilé pýše) ohrnvalo nose: západ slunce, růže, rosu na trávě, hvězdy, soumraky, zpěv ozývající se z daleka, maminku a stesk po domově; ach, jaký to byl krásný, blízký a srozumitelný svět! Jaromil se do něho vrátil s úžasem a dojetím, jako když se marnotratný syn po dlouhých letech vrací do domu, jemuž se odcizil.

Ach, být prostý, úplně prostý, prostý jak lidová píseň, jak dětské rozpočítadlo, jak potůček, jak zrzavá dívka!

Být u pramene věčných krás, milovat slova dálka, stříbro, duha, milovat i slovo ach, to tolik posmívané slůvko!

Také některá slovesa Jaromila fascinovala: zejména ta, která znázorňovala jednoduchý pohyb vpřed: *Běžeti, jiti*, ale ještě více *plouti* a *letěti*. V básni, kterou napsal k výročí Leninových narození, hodil do vln větévku jabloně (to gesto mu učarovalo vazbou ke starým obyčejům lidu, jenž pouštěl po vodě věnečky květin), aby plula do Leninovy země; z Čech sice žádná voda do Ruska netečou, ale básně je čarovným územím, kde řeky mění svůj tok. V jiné básni napsal, že svět bude jednoho dne volný *jak vůně jehličí co kráčí přes pohoří*. V jiné básni psal zase o vůni jasmínu, která je tak mocná, až se změní v neviditelnou plachtěnici plující vzduchem; představoval si, že nasedá na palubu vůně a pluje pak daleko, daleko, až do Marseille, kde právě v té době (jak psalo Rudé právo) stávkovali dělníci, jejichž soudruhem a brátem chtěl být.

Proto se také v jeho básních nesčetněkrát objevoval nejpoeetičtější instrument pohybu, *křída*: noc, o níž básně vyprávěla, byla plna *tichého tlukotu křidel*; křídly byly obdařeny touha, stesk, ba i nenávisť a samozřejmě i čas se vznášel na křídlech.

Ve všech těch slovech byla utajena touha po *nesmírném objetí*, v němž jako by ožíval slavný verš Schillerův: *Seid umschlungen, Millionen, diesen Kuss der ganzen Welt!* Nesmírné objetí do sebe nezahrnovalo jen prostor, nýbrž i

čas; cílem plutí nebyla jen stávkující Marseille, ale i *budoucnost*, ten záračný ostrov v dálce.

Budoucnost byla kdysi pro Jaromila především tajemstvím; skrývalo se v ní všechno neznámé; lákala proto i děsila; byla opakem jistého, opakem domova; (proto ve chvílích úzkosti snil o lásce starých, kteří jsou šťastni, protože již nemají budoucnost.) Revoluce však dala budoucnosti opačný smysl: nebyla již tajemstvím, revolucionář ji znal z paměti; znal ji z brožur, knih, přednášek, agitačních řečí; neděsila, naopak poskytovala jistotu uvnitř nejisté přítomnosti, takže se k ní revolucionář utíkal jako dítě k mamince.

Jaromil napsal báseň o komunistickém funkcionáři, který usnul na pohovce sekretariátu pozdě v noci, kdy *přemýšlivá schůze se již ramí rosou přikryla* (představa komunisty bojujícího se nedala vyjádřit jinak než představou komunisty schůzujícího); cinkot tramvají pod okny se mu proměnil ve snu ve vyzvánění zvonů, všech zvonů světa, které oznamují, že války definitivně skončily a zeměkoule patří pracujícím lidem. Pochopil, že se záračným skokem ocitl v daleké budoucnosti; stál kdesi v polích a na traktoru k němu přijížděla žena (na všech plakátech byla žena budoucnosti předváděna jako žena na traktoru) a s údivem v něm poznávala toho, koho nikdy neviděla, upracovaného muže z někdejších let, toho, jenž se obětoval, aby ona teď mohla šťastně (a zpívajíc) orat lány. Sestoupila se svého stroje, aby ho přivítala; říká mu: "Zde jsi doma, zde je tvůj svět..." a chce ho odměnit; (proboha, jak by mohla ta mladá žena odměnit starého sedřeného funkcionáře?); tu tramvaje venku mohutně zazvonily a muž odpočívající na úzké pohovce v koutě sekretariátu se probudil...

Napsal už mnoho nových básní a přesto nebyl spokojen; znal je totiž zatím jen on a maminka. Poslal je všechny do redakce Rudého práva a každé ráno si Rudé právo kupoval; konečně jednou objevil na třetí stránce

nahofe vpravo pět čtyřveršových strof se svým jménem tučně výtiskem pod nadpisem. Ještě téhož dne dal Rudé právo do rukou zrzce a řekl jí, aby si noviny dobře prohlédla; holčička dlouho nemohla najít nic pozoruhodného (byla zvyklá verše nevnímat, takže si vůbec nevyšimla jména u nich výtiského) a Jaromil jí musil nakonec na báseň ukázat prstem.

“To já jsem nevěděla, že ty jsi básník,” dívala se mu obdivně do očí.

Jaromil jí řekl, že píše verše už velice dávno a vytáhl z kapsy několik dalších básní, které měl v rukopise.

Zrzka si je četla a Jaromil jí řekl, že verše před časem přestal psát a teprve nyní, když ji potkal, znovu se k nim vrátil. Potkal zrzku, jako by potkal Poezii.

“Opravdu?” ptala se ho dívka a když Jaromil přisvědčil, objala ho a políbila.

“Zvláštní je,” pokračoval pak Jaromil, “že nejsi jen královnou mých dnešních veršů ale i těch, co jsem psal, když jsem tě neznal. Když jsem tě poprvé uviděl, zdálo se mi, že mé staré básně ožily a změnily se v ženu.”

S chutí se díval do její zvědavé a nechápající tváře a pak jí začal vyprávět, jak před léty psal dlouhou básnickou prózu, jakési fantastické vyprávění o chlapci, který se jmenuje Xaver. Psal? vlastně nepsal, spíš si jen vysníval jeho příběhy a toužil je jednou napsat.

Xaver žil úplně jinak než jiní lidé; jeho život byl spánek; Xaver spal a zdál se mu sen; v tom snu usnul a zdál se mu další sen a v tom snu zase usnul a zase se mu zdál sen; a z toho snu se třeba probudil a octl se pak v předchozím snu; a tak přecházel ze sna do sna a žil vlastně střídavě několik životů; bydlil v několika životech a přecházel z jednoho do druhého. Není to nádherné žít jako žil Xaver? Nebyť uvězněn jen do jediného života? Být sice smrtelný, ale přesto mít mnoho životů?

“Ano, to by bylo pěkné...” řekla zrzka.

A Jaromil vyprávěl dál o tom, že když jí jednoho dne

uviděl v krámě, užasl, neboť Xaverovu největší lásku si představoval právě takovou: křehkou, zrzavou, jemně pihovatou...

“Jsem škaradál!” řekla zrzka.

“Ne! Miluji tvé pihy a tvé zrzavé vlasy! Miluji je, protože jsou můj domov, má vlast, můj starý sen!”

Zrzka Jaromila políbila a on pokračoval: Představ si, celé vyprávění začínalo takto: Xaver se rád toulal zakouřenými předměstskými ulicemi; míjel vždy jedno suterénní okno, zastavoval se u něho a snil o tom, že za ním možná bydlí krásná žena. Jednoho dne bylo okno rozsvíceno a on uviděl uvnitř něžnou, křehkou, zrzavou dívku. Neodolal, rozevřel křídla pootevřeného okna dokořán a vskočil dovnitř.

“Ale tys od okna utekl!” zasmála se zrzka.

“Ano, utekl,” řekl Jaromil, “protože jsem se lekl, že se mi vrátí můj sen; víš co to je, když najednou vstoupíš do situace, kterou jsi dosud znala jen ze sna? V tom je něco až hrůzného, že se ti chce utéci!”

“Ano,” přisvědčila zrzka šťastna.

“Vskočil tedy dovnitř za ní, ale pak přišel její manžel a Xaver ho zavřel do těžké dubové skříně. Ten manžel je tam dodnes proměněn v kostlivce. A Xaver si tu ženu odvedl do dáleka, tak jako si tě odvedu já.”

“Jsi můj Xaver,” zašeptala zrzka Jaromilovi vděčně do ucha a začala obměňovat to jméno proměňujíc ho na Ksávušku, Ksavíka, Ksávka a všemi těmi slůvky ho nazývala a dlouho, dlouho líbala.

“U lékaře? Proč?”

“Ano, připadá mi to jako u lékaře.”

“No, jo,” zasmála se dívka, “je to opravdu jako u lékaře.”

Svlékla si podprsenku a postavila se před Jaromila nastavující mu svá malá ňadra: “Píchá mě, pane doktore, tady u srdce.”

Jaromil se na ni díval nechápavě a ona řekla omluvně: “Promiňte, jste jistě zvyklý vyšetřovat pacienty v leže,” a ulehla na gauč a pokračovala: “podívejte se mi, prosím vás, co mám s tím srdcem.”

Jaromilovi nezbylo než přijmout hru; sklonil se k dívčině hrudi a přiložil ucho k jejímu srdci; dotýkal se boltcem měkkého polštářku ňadra a slyšel z hlubiny pravidelné tukaní. Napadlo ho, že právě takto se asi opravdu dotýká zrzčinných prsů lékař, když ji vyšetřuje za zavřenými a tajemnými dveřmi ordinace. Pozvedl hlavu, pohlédl na nahou dívku a projel jí pocit řetavé bolesti, neboť ji viděl takovou, jakou ji vidí cizí muž — lékař.

Rychle položil obě své ruce dívce na prsa (položil jí je tam jako Jaromil nikoli jako lékař), aby zahnal mučivou hru. “Ale, pane doktore, co to děláte! Tohle přece nemůžete! Tohle není lékařská prohlídka!” bránila se zrzka a Jaromila zachvátila zlost: viděl tvář své dívky, jak vypadá ve chvíli, kdy se jí dotýkají cizí ruce; viděl, jak frivolně protestuje a toužil ji uhodit; uvědomil si však v té chvíli, že je vzrušen, takže s dívky serval kalhotky a spojil se s ní.

Vzrušení bylo tak nesmírné, že se v něm Jaromilova žárlivá zlost rychle rozpouštěla, zvlášť když slyšel dívčino úpění (tu nádhernou pocu) a slova, která měla už navždy patřit k jejich intimním chvilám: “Ksávku, Ksávečku, Ksavičku!”

Potom ležel klidně vedle ní, líbal ji něžně na rameno a bylo mu dobře. Jenomže ten pošetilec nebyl s to se spokojit s krásnou *chvilí*; krásná chvíle měla pro něho

3.

Z mnoha Jaromilových návštěv dívčina suterénu bychom rádi zaznamenali tu, při níž měla zrzka šaty, na nichž byly vpředu našity od límečku až dolů veliké knoflíky. Jaromil je začal rozpínat a dívka se rozesmála, protože knoflíky sloužily jen jako ozdoba.

“Počkej, svléknu se sama,” řekla a zvedla ruku, aby uchopila vzadu na šíji konec zipu.

Jaromil se cítil být trapně přistižen ve své neobratnosti a když teď konečně pochopil princip zapínání, chtěl nezdár rychle napravit.

“Ne, ne, já se svléknu sama, nech mě!” ustupovala před ním a smála se.

Nemohl déle naléhat, protože se nechtěl stát směšným; zároveň však hluboce nesouhlasil, že se dívka chce svlékat sama. V jeho představách se odlišovalo milostné svlékání od svlékání všedního právě tím, že ženu svléká milenec.

Nebyly to zkušenosti, které v něm vytvořily takový názor, nýbrž literatura a její sugestivní věty: *uměl svlékat ženu*; nebo *rozpínal jí znaleckým pohybem halenku*. Neuměl si představit tělesnou lásku bez ouvertury zmateného a dychtivého rozpínání knoflíků, stahování zipu, strhávání svetříků.

“Nejsi přece u lékaře, aby ses svlékala sama,” protestoval. Dívka už vyklouzla z šatů a byla jen v prádle.

význam jen byla-li vyslancem krásné věčnosti; krásná chvíle, která by vypadla z věčnosti poskvrněná, byla pro něho jen líz. Chtěl se proto ujistit, že jejich věčnost je neposkvrněná a otázel se spíš prosebně než útočně: "Ale řekni mi, že to byl jen hloupý žert s tím lékařským prohlášením."

"To víš, že jo," řekla dívka; co měla také říci na tak hloupou otázku? jenomže její *to víš že jo* Jaromila neuspokojilo; pokračoval:

"Nesnesl bych, aby se tě dotkly nějaké jiné ruce než moje. Nesnesl bych to," a hladil dívku po jejích ubohoučkových řadrech, jako by v jejích nedotknutelnosti bylo zaklieto veškeré jeho štěstí.

Dívka se (docela nevinně) rozesmála: "Ale jak to mám dělat, když jsem nemocná?"

Jaromil věděl, že je těžko se vyhnout jakékoli lékařské prohlídce a že jeho postoj je neobhajitelný; stejně dobře však věděl, že dotknou-li se dívčinych řader jiné ruce, celý jeho svět je zničen. Proto opakoval:

"Ale, já bych to nesnesl, rozumíš, já bych to nesnesl."

"Tak co mám dělat, jestli onemocním?"

Řekl tiše a vyčítavě: "Můžeš si přece najít lékařku."

"Copak si můžu někoho vybrat? Vždyť víš, jak to je, rozpovídala se teď docela rozhořčeně, "všichni jsme přidělení nějakému lékaři! Copak nevíš, co je socialistické zdravotnictví? Nic si nemůžeš vybrat a musíš poslouchat! Vem si třeba ty gynekologické prohlídky..."

V Jaromilovi se zastavilo srdce, ale řekl jako by nic: "Copak ty máš nějaké potíže?"

"Ale ne, to je prevence. Kvůli rakovině. Je to nařízeno."

"Mlč, já to nechci slyšet," řekl Jaromil a položil jí ruku na ústa; položil jí tam tak prudec, že se téměř lekl toho doteku, neboť ho zrzka mohla považovat za udeření a rozzlobit se; ale dívčiny oči se dívaly pokorně, takže Jaromil nemusil nijak zmiřňovat bezděčnou brutalitu svého gesta; zalíbilo se mu v ní a řekl:

"Oznamuji ti, že jestli se tě ještě někdy někdo dotkne, tak už se tě nebudu nikdy moci dotknout já."

Držel ruku stále na jejích ústech; bylo to poprvé, co se dotkl surově nějaké ženy a pocítil, že je to opojné; položil jí pak obě ruce na krk, jako by ji škrtil; pod palci cítil křehkost jejího hrdla a napadlo ho, že by stačilo sevřít prsty a zadusila by se.

"Uškrtil bych tě, kdyby se tě někdo dotkl," řekl a držel stále dívku oběma rukama kolem hrdla; těšil se pocitem, že v tomto doteku je obsaženo možné dívčino nebytí; zdálo se mu, že alespoň v této chvíli mu zrzka skutečně patří a opojil ho pocit šťastné moci, pocit tak krásný, že začal dívku znovu milovat.

Během milostného aktu ji několikrát surově stiskl, kladl jí ruku na krk (napadlo ho, že by bylo krásné uškrtnit milenku během milování) a také ji několikrát kousl.

Pak zas leželi vedle sebe, ale milostný akt trval snad příliš krátce, takže vůbec nestačil vstřebat chlapcův trpký hněv; zrzka ležela vedle něho, neuškrčená, živá, se svým nahým tělem, které chodí na gynekologické prohlídky.

"Nebud' na mne zlý," pohládila ho po ruce.

"Řekl jsem ti, že se mi hnusí tělo, kterého se dotýkaly jiné ruce."

Dívka pochopila, že chlapec nežertuje; řekla naléhavě:

"Proboha, vždyť to byla jenom legrace!"

"Jakápak legrace. Byla to pravda."

"Nebyla to pravda."

"Jak to že ne? Byla to pravda a já vím, že se proti tomu nedá nic dělat. Gynekologické prohlídky jsou povinné a ty na ně musíš jít. Já ti to taky nevyčítám. Jenomže tělo, kterého se dotýkají jiné ruce, se mi hnusí. Nemůžu za to, ale je to tak."

"Přisáhám ti, že nic z toho nebylo pravda! Nikdy jsem nebyla nemocná, jenom jako dítě. Vůbec k lékaři nechodím. Na gynekologickou prohlídku jsem dostala předvolání, ale zahodila jsem je. Nikdy jsem tam nebyla."

“Nevěřím ti.”

Musila ho ubezpečovat.

“Co, když tě předvolají podruhé?”

“Neboj se, mají v tom nepořádek.”

Uvěřil jí, ale jeho trpkost nebyla utištělná věcnými důvody; něšlo přece jen o lékařské prohlídky; šlo o to, že mu uniká a že ji nemá celou.

“Mám tě tak ráda,” říkala, ale on nevěřil této krátké chvíli; chtěl věcnost; chtěl alespoň malou věcnost jejího života a věděl, že ji nemá: uvědomil si znovu, že ji nepoznal jako pannu.

“Je to pro mne nesnesitelné, že se tě někdo bude dotýkat a že se tě někdo dotýkal,” řekl.

“Nikdo se mne dotýkat nebude.”

“Ale dotýkal. A mně se to hnusí.”

Objala ho.

Odstrčil ji.

“Kolik jich bylo?”

“Jeden.”

“Nežij!”

“Přisahám, že byl jen jeden.”

“Mílovalas ho?”

Zavrtěla hlavou.

“A jak ses mohla pešit s někým, koho nemílovalas?”

“Netrap mne,” řekla.

“Odpověz mi! Jaks to mohla udělat!”

“Netrap mne. Nemílovala jsem ho a bylo to hrozné.”

“Co bylo hrozné?”

“Neptej se.”

“Proč se nemám ptát!”

Rozplakala se a v pláči se mu svěřila, že to byl starší muž u nich na vesnici, že byl hnusný, že ji měl v moci (“neptej se, neptej se na nic!”), že si na něho nemůže ani vzpomenout (“jestli mne máš rád, nikdy mi ho nepřipomínej!”).

Plakala tak moc, že Jaromil ztrácel konečně svůj hněv; slzy jsou znamenitý čistící prostředek proti poskvrnění.

Konečně ji pohládl: “Neplač.”

“Ty jsi můj Xaviček,” řekla mu. “Ty jsi vešel oknem a zavřel jsi ho do skříně a bude z něho kostlivec a mne uneseš daleko, daleko.”

Objali se a líbali. Dívka ho ujišťovala, že nenesne žádné ruce na svém těle a on ji ujišťoval, že ji má rád. Začali se znovu milovat a milovali se něžně, s těly po okraj naplněnými duši.

“Ty jsi můj Ksaviček,” říkala mu potom a hladila ho.

“Ano, unesu tě daleko, kde budeš v bezpečí,” řekl a věděl, kam ji unese; vždyť pro ni má stan pod modrou plachtou míru, stan, nad nímž létají ptáci směřem k budoucnosti a vůně plují k marseillským stávkujícím; vždyť má pro ni dům opatrovaný andělem jeho dětství.

“Víš co, chci tě představit své mamince,” řekl jí a měl oči plné slz.

Rodina obývající přízemní pokoje vily se chlubila rostoucím břichem matky; třetí dítě bylo na cestě a otec rodiny zastavil jednou Jaromilovu matku, aby jí řekl, že je nespravedlivé, obývají-li dva lidé stejně velký prostor jako pět lidí; navrhl jí, že by mu měla postoupit jeden ze tří pokojů v prvním patře. Maminka mu odpověděla, že to není možné. Nájemník řekl, že tedy národní výbor bude muset sám přešetřit, zda jsou místnosti vily spravedlivě rozděleny. Maminka řekla, že se její syn bude zanedlouho ženit a pak budou v prvním poschodí tři a možná brzy čtyři.

Když jí o něco později Jaromil oznámil, že jí chce představit svou dívku, přišlo jí to vhod; nájemníci aspoň poznají, že se nevymlouvala, když mluvila o synově brzkém manželství.

Když se pak ale přiznal, že maminka dívku dobře znáz obchodu, kam chodí nakupovat, neuměla skrýt výraz nepřijemného překvapení.

“Doufám,” řekl bojovně, “že ti nevadí, že je prodávačka. Říkal jsem ti přece, že je to docela obyčejná pracující žena.”

Maminka se chvilí nemohla vyrovnat s představou, že ta popletená, neochotná a nehezká holka je láskou jejího syna, ale nakonec se ovládla: “Nezlob se, že mne to

udivilo,” řekla a byla připravena snést vše, co jí syn uchystal.

Došlo tedy k třem trpkým hodinám návštěvy; všichni měli trému, ale vydrželi to.

“Tak jak se ti líbila?” ptal se maminky nedočkavě, když s ní osaměl.

“Ale ano, docela se mi líbila, proč by se mi nelíbila,“ odpověděla a věděla velmi dobře, že tón jejího hlasu tvrdí opak toho, co říká.

“Tak tobě se nelíbila?”

“Ale říkám ti, že se mi docela líbila.”

“Ne, poznám podle hlasu, že se ti nelíbila. Říkáš něco jiného než co si myslíš.”

Zrzka se dopustila během návštěvy mnoha neobratností (podávala mamince ruku první, první si sedla ke stolu, první zvedala k ústům šálek kávy), mnoha neslušností (skákala mamince do řeči) i netaktností (ptala se maminky, jak je stará); když maminka začala ty nedostatky vypočítávat, lekla se, že se bude synovi zdát malicherná (přílišnou úzkostlivost ve slušném chování odsuzoval Jaromil jako měšťáctví), takže hned dodala:

“Není to samozřejmě nic nenapravitelného. Stačí, když jí k nám častěji dovedeš. V našem prostředí se zušlechťí a vychová.”

Avšak ve chvíli, kdy si představila, že by to nepěkné, zrzavé a nepřátelské tělo musila vídat pravidelně, zachvátila ji nová nepřekonatelná nechuť a řekla chláholivým hlasem:

“Nemůžeš jí mít přece za zlé, že je taková, jaká je. Musíš si umět představit prostředí, v kterém vyrůstala a kde pracuje. Nechtěla bych být děvčetem v takovém obchodě. Každý si k tobě dovoluje, musíš být kdekomu po vůli. Když si s tebou chce šéf něco začít, nesmíš odmítnout. Konečně v takovém prostředí se nějaká ta milostná pletka nebere na těžkou váhu.”

Dávala se na synovu tvář a viděla, jak rudne; horká vlna zářlivosti naplnila jeho tělo a mamince se zdálo, že

horkost té vlny sama v sobě cítí; (jak by ne: byla to přece táž horká vlna, kterou v sobě ucítila, když jí představoval zrzku, takže můžeme říci, že tu proti sobě stáli, matka a syn, jako spojitě nádoby, jimiž protékala stejná žíravina.) Synova tvář byla teď zas dětská a podrobená; najednou před ní už nestál ten cizí a samostatný člověk, ale její milované dítě, které se trápí, to dítě, které se k ní kdysi utíkalo a které ona chlácholila. Nemohla odtrhnout oči od té nádherné podívané.

Ale pak Jaromil odešel do svého pokoje a ona se přistihla (byla už chvíli sama), jak se buší pěstmi do hlavy a polohlasem se napomíná: "Přestaň, přestaň, nežáří, přestaň, nežáří!"

Nicméně co se stalo, stalo se. Stan sešitý z lehkých modrých plachet, stan harmonie střežený andělem dětství byl roztržen. Před matkou a synem se otevřela epocha žárlení.

Maminčina slova o pletkách, které se neberou na těžkou váhu, mu nepřestávala znít v hlavě. Představoval si zrzčiny kolegy — prodavače, jak jí vyprávějí neslušné anekdoty, představil si ten krátký oplzlý kontakt mezi posluchačem a vypravěčem a strašně se mučil. Představoval si, jak se šéf obchodu o ni otíre tělem, nenápadně dotkne jejího řádra nebo ji popleská po zadnici a zuřil, že se takové doteky *neberou na těžkou váhu*, kdežto pro něho znamenají vše. Jednou, když byl u ní na návštěvě, všiml si, že se zapomněla na záchodě zamčít. Udělal jí scénu, neboť si ji hned představil, jak je na záchodě ve svém zaměstnání a cizí muž ji tam náhodně přepadá, když sedí na míse.

Pokud se zrzce se svými žárleními svěřil, uměla ho něhou i zapřísaháním uklidnit; ale stačilo, aby na chvíli osaměl ve svém dětském pokoji a hned si uvědomil, že nikde není záruka, že by zrzka, chlácholice ho, mluvila pravdu. Nenutí ji vlastně sám k tomu, aby mu lhala? Když i na hloupou lékařskou prohlídku reagoval tak zlobně, nezabránil tím jednou provždy, aby mu říkala, co si myslí?

Ta tam byla šťastná první doba, kdy milování bylo veselé a on byl pln vděku, že ho se samozřejměm jistotou vyvedla z labyrintu panictví. To, za co jí byl tehdy vděčný, podrobval teď trpkému rozboru; neschětněkrát si vybavoval necudný dotek její ruky, kterým ho, když byl u ní poprvé, tak báječně vzrušila; zkoumal ho teď podezíravěma očima: není přece možné, říkal si, aby se poprvé v životě dotkla tímto způsobem právě jeho; jestliže se odvážíla tak necudného gesta hned napoprvé, půl hodiny poté, co se s ním potkala, pak to gesto musilo být pro ni docela běžné a mechanické.

To bylo hrozné. Smířil se sice již s tím, že měla před ním někoho jiného, ale smířil se s tím jen proto, že si z dívčinyh slov vyvodil představu jakési veskrze trpké, bolestné známosti, v níž byla jen a jen zneužitou obětí; tato představa v něm probouzela lítost a v lítosti se pak poněkud rozpouštěla žárlivost. Ale jestli to byla známost, během níž se dívka naučila onomu necudnému doteku, nemohla to být přece známost jen veskrze nepodařená. V tom gestu je přece zapsáno až příliš mnoho radosti, v tom gestu jsou celé malé milostné dějiny!

Bylo to příliš bolavé téma, než aby měl odvahu o něm mluvit, protože už samo hlasité pojmenování předchozího milence mu způsobovalo veliké trápení. Přesto se snažil oklikou vyšetřit původ onoho doteku, na který ustavičně myslil (a také znovu a znovu zakoušel, neboť zrzka v něm měla zalíbení) a uklidnil se nakonec myšlenkou, že velká láska, která přijde náhle, jakoby úderem blesku, osvobodí ženu rázem od jakýchkoli zábran a studu a ona, právě proto, že je čistá a nevinná, oddá se milenci se stejnou rychlostí, jako by to učinila lehká holka; a nejenom to: láska v ní otevře takový zdroj nečekaných inspirací, že se její spontánní chování může podobat znalým způsobům protřelé ženy. Genius lásky nahradí v jediném okamžiku veškerou zkušenost. Ta úvaha mu připadala krásná a pronikavá; v jejím osvětlení stávala se z jeho dívky světlice lásky.

A potom jednoho dne mu řekl kolega ze třídy: "Prosím tě, s jakou chudinkou jsi to večera šel?"

Zapřel dívku jako Petr Krista; vymluvil se, že to byla náhodná známá; zvysoka nad ní mávl rukou. Ale jako Petr Kristovi i on zůstal uvnitř duše své dívce věrný. Omezil sice společné vycházky ulicemi a byl rád, když ho s ní nikdo nevidí, ale zároveň v duchu nesouhlasil se svým kolegou a zprotivil si ho. A hned se dojal nad tím, že jeho dívka má chudé, nepěkné šaty a viděl v tom nejen půvab dívky (půvab prostoty a chudoby), ale především půvab své vlastní lásky: říkal si, že není těžké milovat někoho efektního, dokonalého, dobře oblékaného: taková láska je jen bezvýznamný reflex, který v nás automaticky vyvolává nahodilost krásy; avšak velká láska touží vytvořit milovanou bytost právě z nedokonalého tvora, který je ostatně tvorem o to lidštějším, oč je nedokonalejší.

Jednoho dne, když jí zase (pravděpodobně po nějaké trýznivé hádce) vyznal lásku, řekla mu: "Stejně nevím, co na mně vidíš. Je kolem tolik krásnějších holek."

Rozhořčil se a vyprávěl jí, že krása nemá s láskou nic společného. Tvrdil, že na ní má rád právě to, co pro všechny ostatní je škaredé; v jakémsi vytržení to začal dokonce pojmenovávat; říkal jí, že její ňadra jsou malá a ubohoučká, s velkými krábatými bradavkami, které vzbuzují spíš lítost než nadšení; říkal, že její tvář je pihovatá a vlasy zrzavé a tělo hubené a že právě proto ji má rád.

Zrzka se rozplakala, protože dobře rozuměla faktům (ubohoučkým ňadrům, zrzavým vlasům) a špatně rozuměla myšlence.

Zato Jaromil byl svou myšlenkou unešen; pláč dívky, která se trápí svou nehezkoostí, ho hrál v jeho osamění a inspiroval; říkal si, že celý svůj život naplní tím, aby ji tomuto pláči odnaučil a přesvědčil ji o své lásce. V tomto velikém rozcitlivění vnímal nyní i jejího předchozího

milence jen jako jednu ze škaredostí, kterou na ní miluje. To byl opravdu obdivuhodný výkon vůle i myšlení; Jaromil to věděl a začal psát báseň:

vyprávějte mi o té, na niž myslím stále, (to byl verš, který se vracel jako refrén), vyprávějte mi o jejím stárnutí (už zase ji chtěl mít s celou její lidskou věčností), vyprávějte mi o tom, kterak byla malá (a chtěl ji nejen s budoucností ale i s minulostí), dejte mi pít vodu, kterou vyplakala (a zejména s jejím smutkem, který ho zbavoval jeho smutku) vyprávějte mi o láskách, které ji mláďdi vzaly; všechno, co na ní ohmataly, čemu se na ní vysmívaly, budu mít rád; (a ještě o kus dál:) nic v jejím těle, duši není, ani starých lásek tlení, co bych nepil rád...

Jaromil byl nadšen tím, co napsal, protože se mu zdálo, že na místě velkého modravého stanu harmonie, umělého prostoru, kde jsou zrušeny všechny protiklady, kde sedí matka se synem a snachou u jednoho stolu míru, nalezl jiný dům absolutna, absolutna krutějšího i pravějšího. Neboť neexistuje-li absolutno čistoty a míru, je tu absolutno nesmírného citu, v kterém se všechno nečisté a cizí rozpustí jak v chemickém roztoku.

Byl nadšen touto básní, i když věděl, že ji žádáné noviny neotisknou, protože nemá nic společného s radostnou epochou socialismu; psal ji však pro sebe a pro zrzku. Když ji jí přečetl, byla dojata k slzám, ale přece i znovu polekána tím, že se tam mluvilo o jejích škaredostech, o tom, že ji kdosi ohmatával, a o tom, že bude stárnout.

Dívčiny rozpaky Jaromilovi nevadily. Naopak, toužil je vidět a chutnat, toužil u nich prodlévat a dlouze je dívce vymlouvat. Horší však bylo, že dívka u tématu básně nemínila setrvávat příliš dlouho a svedla řeč po chvíli jinam.

Byl-li jí s to odpustit nicotná ňadra (za ty se vlastně na ni nikdy nehněval) i cizí ruce, které se jí dotýkaly, jedno jí neuměl odpustit: její povídavost. Hle, právě jí dočetl něco, v čem byl on celý, se svou vášní, citem, krví, a ona za pár chvil si už zase vesele povídá o čemsi jiném.